

Ferenczi Sándor

A zene ellen*

Az elmúlt hét parlamenti budget-tárgyalásainak egyhangúságába egy beszéd hozott változatosságot, mely a humorosan támadta a német zenének, különösen pedig a Wagner Richard alkotásainak nálunk is egyre terjedő kultuszát, a melyben veszedelmet lát egyrészt, mert miatta a magyar zenét elhanyagolják, másrészt, mert ezt az egész irányzatot bizonyos patológikus, természetellenes vonás jellegzi. Ezt az utóbbi vádat már évtizedek óta hangoztatják. *Hanslick*, a legkitűnőbb zenekritikusok egyike, és *Billroth* tanár is, aki a dilettánsok közt méltán érdemelte meg az első helyet: ezen a nézeten voltak. Felhozták egyebek közt, hogy képtelen vállalkozás zenei hangokkal eszméket és gondolatokat közölni, holott a zene csak érzelmek, hangulatok ébresztésére alkalmas; nem tudták Wagnernek azt sem megbocsájtani, hogy a szokásos zenei formákat, áriákat, recitativokat mellőzve, a zenét teljesen alárendelte a szövegnek, mely eddig az opera mostohagyermeké volt.

Az a tartós és egyre fokozódó siker, a melyet Wagner művei arattak, lassanként elhallgattatta a támadásokat, úgyhogy népszerűség dolgában Wagner ma – nálunk úgy, mint a külföldön – vetélytárs nélkül áll.

Tagadhatatlan azonban, hogy van némi igazság abban, amivel *Nietzsche* vádolta a wagnerizmust, hogy t. i. ez a zene rendkívüli nagy és nem mindig kedvező hatást gyakorol bizonyos pszichopatikus hajlamosított egyéniségekre: serdülő korúakra, öröklésileg terheltekre és a magasabb fokban degeneráltakra.

Csak *Goethe* Werther-jének lehetett olyan megrázó hatása az akkori nemzedék ifjúságára, amelyet napjainkban egy-egy Wagner-előadáson észlelhetünk. A sceneria valóságos, a szöveg regényes tárgya és formája és magának a zenének congenialiter tárgyfestő volta a lehető legteljesebb mértékben leköti a képzelőtehetséget és a színpadon történő dolgokat szinte a valóság látszatával ruházza fel. Elképzelhető, hogy a gyengébb idegzetűek, a „déséquilibrék” lelkiületére egyszerű másszor káros hatással voltak az ilyen izgalmak.

---

* *Az Ujság* (1904. augusztus 14.), 2(225): 17-18.

Nem éppen a Wagner szerzeményei, hanem általában a zenével való túlzás ellen irányul *Zabludowszky* dr. berlini orvosprofesszor egy nemrég megjelent érdekes kis tanulmánya.

Ő mindenekelőtt konstatálja, hogy úgy a zongorázás, mint a hegedülés nagy testi és lelki erőfeszítéssel jár.

A hivatásos hegedűjátész például a bal kezét oly mértékben veszi igénybe, hogy ennek a kezének mutató- és középsőujja 1-2 centiméterrel hosszabbá lesz, mint a jobb kéz megfelelő ujjai. A sokat zongorázók ujjainak körömíze pedig négyszögletű, kalapácsszerű, néha összelapított, rövid és széles. Minél fiatalabb korban kezdte a zongorázást, annál kifejezettebb ez az alakváltozás.

Igen gyakori jelenség a hegedűjátékosok idegessége, melyet különösen a túlzott glissando és oktáv-gyakorlatok váltanak ki. Szűrő fájdalom lép fel az ujjak hegyében, fáradtság érzete vagy görcsös összehúzódás a kar és kéz egyes izomcsoportjaiban. Később általános izgékonyosság is járulhat ehhez, majd sápadtság és lesóványodás. Néhány heti pihenés többnyire teljesen megszünteti ezt a bajt, a mely főleg olyankor következik be, amikor valaki erőit meghaladó virtuozításra törekszik és a természetes tehetség hiányát túlzottan forszírozott gyakorlatokkal igyekszik pótolni.

Nagyon megerőltető és sok esetben káros hatású zongoradaraboknak tartja például *Zabludowszky* a Schubert-Liszt „Wanderer”-ábrándját, Liszt „Don Juan”-ábrándját és Rubinstein C-dúr etűdjét (Staccato).

A zongora szerkezete ellen is merült fel kifogás, a melynek alapján egy gyáros három nagyságban épít zongorát: gyermekek, ifjak és felnőttek számára. Megemlékezik a szerző a *Jankó*-féle klaviatúrának előnyeiről és egyéb hasonló reformtörekvésekről is és ennek kapcsán azt az óhaját fejezi ki, vajha a zeneszerzők *humánusabban* viselkednének a zenészekkel szemben és nem állítanák őket szinte lehetetlen feladatok elé.

A hallgatóság idegeinek védelmére újabban „antiphon” nevű műszert hoztak forgalomba: kis golyócskákat, a melyek elzárják a külső hallóvezetéseket és csökkentik a hanghullámok hatását. Sokkal hatásosabb volna ennél, mondja a szerző, ha a koncertek és operai előadások *tartamát* rövidítenék meg.

Bayreuthban az egész élet az opera körül forog és más dolguk nincs is az odasereglett idegeneknek; így aztán ott teljes lelki frissességben kifáradás nélkül hallgathatják végig az emberek a Trisztán és Izoldát és a Mesterdalnokok kétórás harmadik felvonását.

De a nagyvárosi színházlátogató, aki egy egész nap fáradalmai után pihenni és szórakozni megy a színházba, a nagyon is hosszú előadások vége felé teljesen kimerül, és képtelen figyelmét a színpadra és a zenére összpontosítani.

Mindebből pedig az tűnik ki, hogyha nincs is egyelőre külön specialista a zenebetegségeknek, irodalma már a gyógytudomány ezen ágának is van.